

NÁŠA GLÁS

ORGAN NA BALGARSKOTU DRUŽSTVU UD BANÁT – RUMANIJA

- BANÁTSKA BALGARSKA NUVINA ZA KULTURA, NAUKA I STOPÁNSTVU •
- „GLASUL NOSTRU“ – ORGAN AL MINORITĂȚII NAȚIONALE BULGARE DIN ROMÂNIA •
- „НАША ГЛАС“ – ОРГАН НА БЪЛГАРСКОТО МАЛЦИНСТВО В РУМЪНИЯ •

• XXV GUD., 02 (514) BROJ, 16. 01. – 31. 01. 2014 GUD., TIMIŠVÁR •

Копиловските заселници във Влашко, Трансилвания и Винга

— на страниците 3 и 10 —

Balgarscíte gradove Sofija, Plovdiv, Várna i Veliko Tarnovo kándidirvat za „Evropejska stolica na kulturata“ prez 2019 gudina

— na 5-ta starna —

Zatvárenjétu na lovnija sezon za zájaci

— na starnite 6 i 7 starna —

Protokol za pubratimevanji megju Obštínata Stár Bišnov i Obštínata Oreš (Balgárija)

— na 7-ta starna —

Prin „miracolul taiwanez“ (II)

— na 8-ta starna —

În calendarul ortodox ziua de 1 februarie este înscrisă ca zi în care este pomenit Sfântului Trifon. În multe localități teleormănene în această zi se practică ritualul de sfințire a viilor – „ZAREZAN“.

Și bulgarii care trăiesc în această parte de țară au obiceiuri și ritualuri străvechi și foarte frumoase legate de această sărbătoare. De fapt însuși numele sărbătorii (ZAREZAN) este de origine bulgară. Și în acest an bulgarii din Teleorman vor sărbători după datina din străbuni în această zi.

Карнавалният фестивал „Фършанги“ на 1 март 2014 г. ще залее отново Бърдарски геран

— на 11-та страница —

Ninavidnija i lákumija

— na 11-ta starna —

Náša jazić

— na 11-ta starna —

PATE, ISTENATA i ŽUVOTA Istenscía nauk na Isukrastovata Čarkva, potrebin za spasénjétu na dušite

— na 9-ta starna —

LOURDES – IZURA NA VERATA

Lourdes ij idno manenu tájnu várušče u južnata starna u Francuzkata daržáva u idna dulinata ud planinite Pirinei, tám kadetu se ij pukázala Božijata možnust prez javevanjéata na Blažénata Divica Marija u idna puknetina (Grotta Massabielle), na idno 14 gudišnu mumiče na ime Bernadette Soubirous, za paruv pać na 11 február 1858 gudina. Sarcito na tuj blaguslúvénú várušče ij „Grotata“, mestutu kadetu „Gospugjata“, kujatu si ij utkrila identičnustta ji, na sirumaškotu ama milustivu mumiče – Bernadette.

Tá ij „Prečistotu Začéci“, idna Gospugja izvanredna – svetliva i hubanka i se ij javila sassém 18 pate. Ud kámaka ij darila na horata idin čudésin izur sas ceruvita uda, kojtu ij počnal da tičé kača belegj na istenskata vera u Satmožnija Bog. Tozi čudostorin izur, négvata uda, homa tugáz i čač du denj dněšin ij putvardil Božijata mila prez izcerevanjétu na bulnávi, kujatu ni možat da se iztulmačat nitu sigá ud náj-naučénite specialiste u medicínata.

U katoličanscija kalendár 11 február ij dene na Lourdskata Gospa, dene na bulnávite. Vernici ud celija svet i to ne sámu katoličáne, puháždet svetotu mestu Lourdes. Tija molat zájdnú, pejat, ubidvat naokulu Basilikata sas svišti zapálini, slávet Božijata májca s tejna himn „Ave Maria“, kojtu sincata gu znájat, uidinati u imetu na verata i milata.

Za námu banátsците balgare, pate kantu Lourdes ij mlogu deléčin i vájda néma vazmožnust sekuj, kojtu si žéli da stigni na tuj svetu mestu. Za méne ij idna čudésa, u paruv red, či sam imála vazmožnustta u Gudinata na verata (2013 g.) da stigma i da pregarna, sas sarcito i sas racite, kámaka kadetu se ij javila Májca Božija, da zafálem, da udišem i useštem pudpalnu verata i milata, kujatu kraluva tám. Sam gladela svetičita sas čarkvata i Grotata ud Lourdes katu sam bila još dite i sam iskala da ja vida, ama náj-više sam si želila, katu sam čičila sas cvečá u katoličanskata čarkva ud Bišnov (u 2003 g.), čipa na Májca Božija ud Lourdes, u maja meseca, zájdnú sas idnija po-stári žini, ud kujatu sam naučila izvanrednu hubanku čičenj i kujatu gji pučitvam i nji zafálem. Idna žalust sam imála gá sam se prumislivala tám u Lourdes na idna mláda ud Bišnov, kujatu ja néma višé megju námu. Tá ij utránvala cvečá za u čarkvata i sas tejnotu cveči se vazkáča gore vaz Májca Božija da ja načiča.

Tejnite hurti i tejnotu razsmevanji sa mi ustánali kača spomen: „Za se vazkáčiš; sam dunéla gjingjvirág (muminska saldza) i klončita ud bela jasomija da ubigarniš Sveta Marija“... Za néja ne bilo vazmožnu da se izceri katu se ij razbulela tažku, a u Lourdes nitu ni smi sanuvali da stignimi u unuj vreme.

Se rádvam, či sigá sas idna ni taj gulema cena i sas pumuštta na B.D.B. – R. ij vazmožnu da se stigni po-lěsnu du tuj izvanrednu palnu sas milusti, sas čuděsni izcerevanjéata mestu. Prepuračvam sas uvervanji organizátorcáta, gosp. Marijka Mirkovič na sate, kujatu želat da utidat na tuj mestu. Gosp. Marijka Mirkovič mi-j ubáždela, či tejnata misija u žuvota ij da pumogni, da izpalni zélbite na sate kujatu imat iskanji, vera ali gulema nužda za cera, za spasénjétu na dušata, ali želat da vidat, da izžuvejat hubustite u Lourdes, da stignat tám kadetu se usešte náj-mlogu milata kantu naša bližnič, tám kadetu sate sa uidinati u mir, razbirenji i nadežde.

Elena VASILČIN – KELČOV

„Gustenstvotu“ i kako možim da nagotvimi u tuj vreme

Gá ij hurtata za trádiciji i običajje, breščánete nikade ni zabrávet za tej i gji daržat. Idin hubanči náš običaj zapázin ud starnjé ij „Gustenstvotu“, običaj kojtu se ij zapázil još u Brěšča. Sled praznika „Tri krále“ pa du „Faršángji“ se vika i se hodi gustene. Tozi običaj se darži prez zimata, gá ij náj-studěnu i néma rabota pu van ali na puljětu, zaštotu zimata ij simbol na činenji, na mir i na málku rabota. Možat da se pukat ij kámacite ud stuć, stárite vikat, a mládite i dicáta hodat gustene.

Radustta neku pać ij bilá mlogu gulema, zaštotu máj sate sa bili páure! Dicáta, kača i sigá, sa se rádvati náj-mlogu, či sa hodili gustene u bábné, u čičve i náni, u lilí i učve, u tětí. Izgudenicite ij tija sa hodili u začovete, izgudenikvete u mumite, mládite užénati sa hodili vaz stárite i taj sate sélene sa prežuvevali véselu tuj vreme na „gustenstvotu“.

Seku denj, ud pundelnič, pa du čitvartak kasnu večera se ij sedelu gustenin. Seku denj žinite, osubitu po-stárite, sa gotvili sé drugu jádenji, a po-mládite sa pléli kalcune, ali sa šili i izpalnivali pupolci ali klinsci. Prez denj, aku ij trebalu, mládite munci, sinve, začove sa vádili darvá, sa stargali i sa cepili darvu za u sata kašta da badi guraštu i da ni se usešte gulemata zimaska stuć, a sled tuj sa se upuštivali s gurašta ričija ali vinu. Sate, ud manen du gulem, se rádvat, se veselat, se šálat, prekázvat, pejat i se usešetet dubre zágjnu s tejnite milni.

Pukraj hubavotu jádenji s kujétu nija, banátsците balgare, smi naučeni i znájimi dubre da ij nagotvimi, vu predlágam nekolku balgarsci klasični recépte za da gji probati u tuj vreme na „Gustenstvotu“:

Čurba ud kukoška

1 kukoška sas drebilijite (drob, udenica, sarci), 50 gr. céler, 60 gr. morkule, 40 gr. patrunželj, 60 gr. luk, 40 gr. uriz, 10-12 zarná čarin pupér, 1/2 varzopče lisíci patrunželj, 2 jajcá, 1/2 limonj i solj pu ukus.

Učistinata i dubre izmuta sas studěna uda kukoška, se nareži na porčiji i se vari u pusulěna uda na tamánj oganj zágjnu s učistinité i izmuti drebiliji (drob, udenica, sarci). Se vari durdi mesutu umekni.

U drugji garnéc sas studěna uda se ugudat morkulete, célera, žilite patrunželj, luka i se varat na sláb oganj. Sled gá umeknat se precedi udata ud tej. Se precedi i udata u kujatu se ij varila kukoškata i se umešet tezi dve udi zágjnu i se ugudat da zavrat. U tazi čurba se ugudat narezanija drob, udenica, sarci i 1/4 ud mesutu ud kukoškata, narezanu na patárčita, učistinija i izcedénija uriz, a sled 10 minute – samlenija čarin pupér i drěbnu narezanite lisíci patrunželj. Sled gá se mani garnéca ud na ogane, u čurbata se razmeše razbitu u soka ud limonj jajcé. Se servira guraštu.

Svinsku file (cotlet de porc) varěnu sas soka ud čiselu želji

1 kg. svinsku file, 2 litera sok ud želji, čarvén pupér, 10 časenčeta luk česnov, kimion, solj.

Mesutu se umuji i se vari na léc oganj u zélevija sok. Svarěnotu mesu se

izvádi i još guraštu se namáži, se natriji sas ismácanija luk česnov i se purasi s čarvénija pupér i drěbnu samlenija čarin pupér i kimion. Se servira studěnu, narezanu na darabčita (felijci).

Tarator

1-2 presni krástavici, 4-5 lužici ulěj, 7-8 časenčeta luk česnov, 500 gr. čiselu mleku (iaurt), 70 gr. vreji, idno varzopče kopar, 1 lužiče solj.

Čiselotu mleku se umeše dubre s ulėja. Se ugudat načupinija vrej sas luka česnovija i suljta. Se narežat na drěbnu krástavicite i satu se umeše i razbarka hubeve i se razredi sas studěna uda (2-3 maneni šolčita). Gá se servira taratore se purasi s drěbnu narezan kopar.

Presnu točinu s pékani kuri i mesu

800 gr. brášnu, 200 ml. uda, 1/2 kg. svinsku mesu, 100 gr. svinska májs, solj.

Ud brašnotu, udata i idno lužiče solj se zavále srednu meku testu. Se napravat piti (kolkuti idin gulem faširt) i se raztočat na dubéli kuri, kujatu se zapičat 1-2 minute ud dvete starni udgore na sláb oganj ali gurašt šporej. Se gvádet u namázana tava, katu megju tej se purasva ud svarěnotu sas solj i drěbnu narezanu ali samělnu mesu. Sétnata kura testu se purasi sámu s mák i buljon. Se pičé na léc oganj i se servira guraštu.

Pékana tikva s jajcá i presnu mleku

1 kg. tikva, 180 gr. zahar, 40 gr. brášnu, 5 jaicá, 2 vanilija, 1 liter mleku, 150 gr. vreji, 2 gr. cimét.

U tava se karamelizira zahar (30 gr.) i s négu se ubliva danutu i puluvina ud starnite na tavata. Ubelinata i učistina ud seme tikva se nareži na darabčita, kujatu se uválvat u brášnu i se nariždet udgore na karameliziranija zahar. Jajcáta i svarěnotu i blagávotu mleku, zahara (150 gr.), vanilijata, cimeta i samělnija vrej se umešet i s tuj se zalejat darábčitata tikva. Ud gore se ugudat darábčita krávešku máslu i se pičé na normálna temperatura.

Pitčeta pu trakijsci

400 gr. belu brášnu, 1 jajcé, 5-10 gr. pena, 200 gr. čiselu mleku, 100 gr. sirenji, 1/2 lužiče solj, 10 gr. zahar, 100 ml. uda, 200 ml. ulěj, 60 gr. pudra zahar.

U idin tál ud brašnotu se ugudi zahar (10 gr.) i penata razmuta s gurašta uda. Se napraví testu, po-meku i se ustávi da tása na guraštu mestu. Sled katu ij tásalu ud gore na néji se ugudi čiselotu mleku, jajcétu, suljta, brašnotu détu ij ustánalu i uda. U zaválenotu meku testu se ugudi naturšěnotu sirenji i se zavále udnovu. Ud testotu s raztoči dubéla kura, kujatu, s pumuštta na pahár ali nož, se nareži na figuri. Se upráži i na dvete starni u gurašta maznina ali ulěj. Pitčetata se servirat gurašti purasini s pudra zahar.

Da vu ij nazdrávi!

Tuši PETKOV-ŠEHABI

Копиловските заселници във Влашко, Трансилвания и Винга

За централните селища на Чипровското въстание от 1688 година: Чипровец, Копиловец, Железна и Клисуре, най-често се споменава като за едно цяло. Понякога се изтъква водещата роля на Чипровец. Отделният участник в събитията е уважен с упоменаване имената на няколко предводители. Описано по такъв начин, миналото има отвлечен образ и нашият съвременник трудно намира връзката си с него. В старите документи и изследванията има преки и косвени сведения за копиловските бежанци на север от Дунав, за връзките с днешните копиловчани, вингани и асеновчани и връзките между родове от трите села. Следващите страници са опит с особен прочит на източниците да бъдат извадени от анонимност родове на обикновени бежанци, да се разкаже за начина им на живот, драмата на съдбите им, да се свържат с нашето време.

През първите седмици на месец октомври 1688 година въстаниците от Чипровско и другите северозападни български земи с отчаяние разбират, че борбата им няма да успее. Напусто са десетилетията грижлива подготовка и седемте месеца победни битки от Оршова до Белград и обратно до Кутловица. Австрийската армия, от която чакат помощ и която са подкрепили сражавайки се трихиляден елитен турски отряд, е спряла на брега на Морави и няма сили за обещаното освободително настъпление на изток.

След кръвопролитните сражения при Жеравица и бунтовниците от полските села са изоставили балканджиите.

На осемте чети от въстаническата войска им остава само грижата за безопасността на семействата им в огнището на въстанието: Чипровец, Копиловец, Железна и Клисуре. За да спечелят време за напускане на обречените селища, четите дават последен отпор в долината на с. Челюстница и теснината Метериза до с. Клисуре. В яростни сражения задържат врага напирал да плякосо богатите домове, църкви и манастири и да накаже непокорната рая с плен и смърт.

Хиляди от мирното население се разбягват из околните планини и от там във всички посоки към отдалечени български краища. Най-много се запътват към чужбина в две колони. Едната, под закрилата на конницата на Георги Пеячевич и четниците на Богдан Маринов, се оттегля на запад в Славония. По-голямата колона съпровождана и от копиловски чети преминава във Влашко. В нея е и духовният вожд на въстанието, Софийският архиепископ Стефан Кнежевич. За да не бъдат погубени или заробени всички, ако ги настигнат турски потери, родове и големи семейства се разделят между двете колони с надеждата някой ден отново да се съберат. Всички, които не напускат селищата, много от тези, които се откъсват от колоните и много от укрилите се в горите и планинските усои в очакване да отминат опасността, са изловени от преследвачите. Повечето са избити. Пощадените са продадени в робство. Малцина от заробените успяват да избягат. Други са откупени от своите близки.

Отвъд Дунава княз Константин Бранкован посреща бежанците най-гостоприемно и ги настанява в няколко села, в Крайова, в Римник и най-много в Къмпулунг.

На един ден път от Къмпулунг е тривековната столица на Влашко Търговище със саксонска католическа енория и францискански манастир от диоцеза на Софийския архиепископ Стефан Кнежевич, който отсяда в манастира.

Десетилетия преди въстанието най-богатите копиловски търговци присъстват в Търговище, когато изкупуват из Влашко волове за службите по прехрана на турската армия. Българите отлично познават отвътре пазара на Османската империя, доминират в този най-ефективен износ на полунезависимото Влашко княжество и реализират от това много сериозни печалби. Преди въстанието те предвидливо прехвърлят тук голяма част от наличния си търговски капитал и ценно имущество. Пренесени са и скъпа църковна утвар, икони и книжнина от храмовете и манастирите на католиците в цялото Чипровско, дори тежката каменна статуя на пресветата Божия майка в пълен човешки ръст, украсявала преди Въстанието чипровската катедрала „Санта Мария”. От 1724 година до днес, тя краси предната фасада, в ляво от камбанарията, на църквата в гр. Дева.

Четиринайсет месеца по-късно върху успокоилите се и посъвзели се бежанци връхлита нова беда. Татарски чети разбойнически нападат Къмпулунг и Търговище и оставят ограбените само по долни дрехи. Спасението е бягство в Трансилвания. През фъртуни, преспи и по заледените планински пътеки на Карпатите, злощастните българи на 10 февруари се добират до закрилата на австрийската войска в Kronstadt (Брашов). В близките околности на града, в Ръжнов, заварват последните останки на колония от православни българи, която е тук от 1392 година. Свита благородници и военна дружина, съпровождащи младия княз Фружин, умрял по-късно, през 1460 година, в Брашов, са дошли тук от нападнатото от османците Търновско царство. От онова време е останала готическата „Черна църква”, най-забележителната сграда в Брашов и най-големият румънски християнски храм днес, построена от български майстори. Българите от Ръжнов и бежанците от Къмпулунг се срещат, разпознават се като сънародници и в продължение на десетилетия общуват. Като резултат от това след 1700 година колонията от Ръжнов прави постъпки за статут на самостоятелна община, която на основата на общата народност да ползва привилегиите дадени на копиловската община в Алвинц.

През лятото на 1690 година татарската напаст отминава и повечето българи-католици отново се връщат във Влашко. Завърналите се получават и няколко нови селища за настаняване, между тях и Брадичен на 23 км западно от Търгу Жиу. В Брадичен се настаняват само копиловчани и то най-богатите, както е записано във францисканската будимска история. След всяка връхлетяла ги беда те бързо възстановяват богатството си благодарение на своята предприемчивост и търговския си опит. Извън търговията на едро с волове те, както и другите чипровчани, участват в откупуването и събирането на натурални данъци и държавни такси, като редовно печелят търговете. Между богатите си сънародници бързо се замогват и българските францисканци, които издигат в Брадичен манастира „Св. св. Петър и Павел”. През 1738 година селото е превзето и опожарено от турците. Манастирът остава невредим, но само до следващата година, когато власите разрушително го разграбват и последните монаси са принудени да го напуснат.

След 1690 година в Седмиградско, в Hermannstadt (Сибиу), остават бежанци от Къмпулунг. Властите ги посрещат с добронамереност и уважение, но местните саси-протестанти са високомерни и враждебни и бежанците молят да бъдат заселени в отделна община. Молбата подава свещеник Христофор Пейкич, а друг българин, францисканецът Илия Матейнич, добре познат във виенския двор от дипломатически мисии на Влашкия княз, успешно ходатайства за удовлетворяването ѝ. Най-важното искане на копиловчаните-кандидати за заселници е да останат свободни люде, не съвсем обичайно за феодална Австрия. По-голямата част от населението ѝ е крепостно и зависимо от благородници – земевладелци, на които работи ангария по 3-4 дни в седмицата.

На 15 май 1700 г. император Леополд I подписва грамота за настаняване на тези бежанци в гр. Алвинц (Винцу де Жос) с осем привилегии и първата българска колония в австрийските владения е основана от 48 копиловски семейства, като на територията на града Алвинц има заделени дворове за още 452 български семейства. Колонията се управлява от съдия и съветници. Съдията (по-късно „бирер”-унг.) е изборна длъжност за срок от една година. Има юридически права и задължения (във Винга да издава и смъртни присъди) и функциите на кмет. Събира и паричния данък – „контрибуция”.

През 1703 г. маджарите-протестанти вдигат в Трансилвания Ракоциевото въстание за независимост от Австрия и повечето българи-католици от Алвинц се разбягват. Някои се заселват в крепостта Темешвар и в запустената Винга, за чието българско начало днес още има дискусия, но нямат права за самоуправление и привилегии. Младите българи останали в Седмиградско по принуда служат във войската на бунтовниците под командата на набедения за чипровски душманин и разорител граф Имре Тьокьоли.

Три века по-късно великата случайност среща наши съвременници, родственици на участници в събитията от 1688 г. до 1711 г., копиловчанинът Тодор Тодоров и потомък на графа живеещ в Англия. Споделят каквото знаят за далечната история на родовете си и се разделят с добри чувства.

През 1711 г. бунтът е потушен и българите се завръщат в Алвинц. Заварват църквата, имотите и къщите си, за които са платили двойни цени на местните власи, заети отново от тях. Започват скъпи съдебни процеси, за да си ги върнат. Построяват църква, която освещават през 1726 г. Тези разходи и конфликти спират развитието на колонията. Тя никога вече не надвишава 130-150 души, но българите се стараят да уредят общината си, както е било още в Копиловец. Към църквата дострояват манастир, в който има училище за децата от града и Висше духовно училище на францисканския орден за Провинция България. В него през 1761 г., една година преди Паисий Хилендарски, монахът Блазиус Клайнер написва своя история на България, останала най-точна чак до иречековата „История на българите” издадена в 1876 г. на чешки и немски език.

Църквата в Алвинц построена преди 288 г. от копиловчани и днес е действаща.

В ляво и дясно се виждат части от двуетажните сгради на манастира. Комплексът има формата на „П”. Солидният градеж, надвил на времето, се осветява през дарени от миряните многоцветни стъклени витражи, а вътре са блестели сребърни и позлатени свещници, полилеи, църковна утвар и икони. Най-ценната и в наше време е иконата на св. Богородица спасена и пренесена от Копиловец. Пред олтара са гробниците на най-влиятелните и богати алвинцки български родове Прентич и Пуенин. Благозвучно настроени камбани приканвали верните за молитва, а орган огласял вътрешността на храма и съпровождал църковните песнопения.

През 1729 г. общината и францисканският орден подписват договор за манастира. Договорът дава повече права на общината и повече задължения на манастира към нея за сметка на материалната поддръжка от миряните. Търговецът Марко Пуенин завещава в разпореждане на манастира, но под контрола на общината 2040 флорина, равняващи се на над 7 кг злато, от чиято лихва да се заплаща на „добър учител за сиромашките деца”. Образованието на западните български католици има силни традиции от началото на XVII век. Била е постигната всеобща грамотност. Училището в Копиловец е имало 130 ученици изучаващи четене, писане, правопис, смятане и катехизис.

Продължава на 10-та страница

Александър АНТОНОВ ЛАВРОВ

CÁR SIMEON I (864–927)

Se navaršvat 1150 gudini ud ráždenjétu na **Simeon I – veličánstven varh u istorijata na balgarskata daržáva i kultura**. Dnés, za balgarete sa glávni ne tolkuz uspešnite mu bujove, kolkutu **uslovijata, kujatu sa usigurili ukripevanjétu na krastijánstvotu, sazdávanjétu na Balgarskata samustujátelna čarkva i, saštu, Zlátnija vek na balgarskata knižnina i kultura**. Bojnata sláva ni jé trájna. Tá moži da prupádni s parvija izgubén boj. No mlogu trudnu možat da badat istriti plodovete na znájenjétu, kulturata i duhovnotu napreduvanji. Del ud unuj, kujétu sa balgarete dnés, ij založinu još tugázi, pa báš za tuj tozi vladánac du Parvata balgarska daržáva usujeva s dustujánstvu idno čélnu mestu megju balgarsčite ličnusti.

Simeon ij trécija sin na Boris I ud žinata mu Marija i parvija ud sinvete na vladáncete, utránat u istenska krastijánska tradicija. Sled načálnotu mu obrazovánji, toj ij izprátin u Konstantinopol (kulu 878 g.), kadetu izučeva disciplinite ud taj imenuvanija paruv cikal na učenjétu: gramátika, poezija i retorika. Po-kasnu, uči u náj-dubrija za unuj vreme učebin centar – pručutata Magnáurska škula, kadetu izučeva dubre i taj imenuvanite filosofsci izkustva: klasičesči jazici, literatura, aritmetika, astronomija i muzika. Plánvete za čarkovnata mu kariera prupádnivat, kugátu u 893 g. Simeon ij vazkáčin na balgarsčija prestol na mestutu na utkázvaštija se ud krastijánstvotu – Vladimir (Rasate). Jásnu ij, Boris ij bil uverén, či gulemite céli na négva žuvot moži da gji realizira báš Simeon.

Pu udlačvanjéata na Preslávsčija sinod ud 893 g., za oficiálin čarkovin jazič se ij udlačil da badi slavjánsčija, a bizantijsčite duhovnici ud čarkvite ij trebali léku-puléku da badat umenati s balgarsči. Uviždenjétu na slavjánsčija jazič u liturgijata i administrácijata ij zlamenuvalu utpadevanji ud garskotu vlijánji i duhovna emancipácija ud bizantijsčija „imperializam“. **Gulemata zasluga na Simeon se sastujeva ud unuj, kujétu nekuja izsledovátele ji imenuvat „nacionalizácija“ na Balgarskata čarkva**. Simeon ij ugudil usnovite na takvazi čarkva, kujatu ij dalboku nárudna pu karaktera ji, taj katu ij predstávina ud klera naznačén ud sredite na balgarsčija nárud.

Čarkvata, knižninata i školata – sazdádini pud brigosvanjétu na Simeon – imat ogromnu zlamenuvanji za napreduvanji na balgarskata srednovjekovna kultura i za ujáknivanji na idinstvotu na balgarskata nárudnost. Négvata dejnust putvardeva máksimata, kujatu ij blá rékana (kázana) s idna druga prelega: „právutu na saštestvuvvanji na idna kultura se usnováva, du gulemu nivo, na vazmožnustta ji da izlači i putvardi istensči genij za čelečánstvotu“. Belegj na tozi genij, kojtu sazdáva ij i izdignatata ud Simeon nova balgarska stolica Presláv – s grandiozni čarkvi i drugijje različni sgrádi, s hubanka arhitektura i pastru kerámičnu načičvanji.

U balgarskata istorija, imetu na Simeon I ij svarzanu s idin ud náj-gulemite varhove na balgarskata bojna sila, no i sas purudénjétu na idin mit za pukurevanjétu na Konstantinopol (Cárigrád), kojtu igraji glávna rolja i u pokasnata balgarska istorija. Simeon káre mlogijje bujove i, za rázlika ud baštá mu, uspeva da preigráji po-više ud tezi. Megju tezi ij i „parvija ikonomičesči boj u feodálna Europa“, kojtu toj gu káre s Bizántija spured premestvanjétu na balgarsčija pazár za izpápi ud Cárigrád u Solun. S bojnite mu pobedi, Simeon I ustánva idin ud náj-predstavitelnite preliči za balgarsčite vladánce.

Istoričeskata zasluga na Simeon ij, či izbire pate za duhovna emancipácija – dustig(niv)anji du nivotu na Bizántija i izravnevanji s dustiganjéata na bizantijskata civilizácija. Báš pud négvotu vlijánji, balgarskata kultura napreduva mlogu barži. Tuka zaslugata na Simeon I ij ud glávnu zlamenuvanji. Duhovnotu razcaftevanji imenuvanu Zlátnija vek ij unikálnu javénji u istorijata na srednovjekovna Balgárija. U stolicata Presláv, Simeon ugváde centara na idin intelektuálin krag, kojtu ugvážde usnovnotu načálu na nova kultura, usnována na slavjánsči jazič. Naokulu Simeona se sazdáva i ukripeva idin „remniv“ literaturin i knižovin elit, kojtu nalága dalbok belegj varhu badeštotu napreduvanji na krastijánskata kultura u jugoiztočnata Europa i celija slavjánsči svet. **Báš pud vladánjétu na Simeon, Balgárija si duvaršva formata i se ujákniva kača kulturin sredustojnič megju dustiganjéata na bizantijskata civilizácija i na slavjánsčija svet**.

Knižovnotu bugátstvu, sazdádinu s brigosvanjétu i sadejstvjétu na Simeon i na négva literaturin krag, ima dve glávni zaslugji. **Na parvu mestu, to ugvážde usnovite na stárata slavjánska literatura kača celu. Na drugu mestu – báš Simeonovata Balgárija dáva na slavjánskotu ondzi literaturin jazič, s kojtu toj si služi u prudalžénji na vekove**. Simeon ličnu učastva ne sámu katu udahnuvitel na tuj duhovnu čipenji, no i katu zadalbučén i kompetentin ávtor.

Nekuja ávtore argumentiranu tvardat, či kirilicata ij naflezala u uputrebuvvanji báš u Simeonovija literaturin krag u Presláv, kača opozicija na konservativnata jugozápadna škula mámina ud Kliment i Naum – direktnite učenic i adepti na Kiril i Metodij.

Istenskata stojnust na Simeonovata trudba – slávata mu na knižovnič i sazdátel – nadprevárva častu pate négvite bojni ali diplomatičesči uspehi. Simeon ima zaslugata da badi motura na idna cela nova epoka u istorijata na slavjánsčija svet i usnovátela na slavjánskata pravoslávna civilizácija.

Ivánčov *Ána-Karolina*

Za proizhoda (etimologijata) na hurtite (XLVII)

Prudalžénji ud menatija broj

Hurtata „čibla“

Hurtata „čibla“ zlamenuva „mera za žitu ali drugijje žiteni hrani; čuvála“. Hurtata ij naflezala prez srabskuharvátsčija jazič – *кубла* ud nemskata hurta – *Kübel* (viž Klaič 735).

Hurtata „čéc“

Hurtata „čéc“ zlamenuva „idinica (náj-jákata) ud gjindite za igra; falos čeleč, kojtu se računi samičec sébe, či ij náj-mudar, náj-ják, náj-hubanči i t.d. (prenosnu zlaménji)“. Spured С т. М л а д е н о в БТР 1019, hurtata varvi ud madžersčija jazič – *két* (= dve), no tuj moži bi da ni jé vernu, spured zlaménjétu na hurtata i fonetikata. Na négva red S k o k II, 72 izvižde srabskuharvátskata hurta – *кеу* ud madžersčite hurti – *két szem* (= dve oči). Hurtata ja sreštemi i u drugijje jazici: srabskuharvátsči – *кеу*; slovensči – *kic*; rumansči – *cheț* (ustarena hurta); árumansči – *keț*.

Hurtata „kibic“

Hurtata „kibic“ zlamenuva „čeleč, kojtu nagladva igračete na: tábli, šáh, gjindi, fotbala i dr.; čeleč, kojtu dalgju vreme stujé nejdi biz rabota (prenosnu zlaménji)“. Derivát – *kibicuva* (= nagladva). Proizhoda na hurtata se namerva u nemsčija jazič – *Kiebitz* (= kalugjerica, mláda pupčina) s glagola – *kiebitzen* (= nagladvam igrače na: tábli, šáh, gjindi, fotbala i dr.). Hurtata ja sreštemi i u drugijje jazici: srabskuharvátsči – *кубук, кубуцар*; rumansči – *chibiț*; madžersči – *kibic*.

Hurtata „čika“

Hurtata „čika“ zlamenuva „kosmi na glavata na čeleč (kusa); dalgji vlakná na kučenete (čikata na kukuruza)“. U stárubalgarsčija jazič sreštemi hurtata – *кыка* (= kosam; vlakno; niška; kusa; kozina). Derivát – *čičest* (= čeleč s bujna ali dalgja čika). Hurtata ja sreštemi i u drugijje jazici: srabskuharvátsči – *кука* (= čika; páper čika nad čélutu na maž); slovensči – *kika, kêka, kêčka* (= bujna čika); rusči – *кука* (= staréška žénska čičnust za glavata s polukragla forma; diadema nad čélutu); češči – *kyka, kštice* (= páper čika), ali po-stárite formi: *kčice, kčticě, kšice*; slovašči – *kečka*; stárupolsči – *kszczyca*; práslavjánsči – **kykā*. Korena na hurtata ij indoeuropejsči – **ku-k-*, **keu-k-* i **(s)ku-*, *qeu-* (= kriv); viž: B e r n e k e r, SEW 1, 659; С т. М л а д е н о в, ЕТР 237; V a s m e r - Т р у б а ч е в II, 231; S k o k II, 79 i B r ü k n e r SEJP 229. С т. М л а д е н о в, ЕТР 237; БТР 1020 uspuredava hurtata s: rusčite – *чуб, чун*; polskata – *czub* (= dalgja čika na mažjéte); latinskata – *coma* (= čika); gotskata – *skuft* (= páper čika na glavata); srednuvekovnunemskata – *schopf*. Hurtata ja sreštemi i u rumansčija jazič – *chică*, kacétu i u árumansčija – *kică*.

Hurtata „čilija“

Hurtata „čilija“ zlamenuva „manenu sobče u manastir ali u zatvor; sobče biz péndžara“. U stárubalgarsčija jazič sreštemi hurtite: *келя, кьеля, келиѡца* (= čilijče), *келиоты* (= kalugjere, kujatu žuvejat u čiliji). Hurtata ij naflezala prez starugarsčija jazič – *kellion*, ali novugarsčija – *kelli* ud latinskata hurta – *cella* (= kletka); viž M e y e r, Neugr. Stud. III, 30; С т. М л а д е н о в, ЕТР 237; Чужд. 203; М. Ф и л и п о в а - Б а ѡ р о в а, Гр. заемки 104. Hurtata ja sreštemi i u drugijije jazici: rumansči – *chilie*; srabskuharvátsči – *ћелија*; albánsči – *qeli*; árumansči – *kilie*.

Hurtata „čim“

Hurtata „čim“ zlamenuva „1. trevista rástba sas semená, kujatu sadaržet eteričnu máslu; 2. semenáta na тази rástba uputrebuvani kača pudprávka (na latinsči jazič – *Carum, carvi*)“. Vazmožnu ij hurtata da ij naflezala prez srabsčija jazič – *кум* (sas saštotu zlaménji) ud nemskata (bavársku-austrijskata) hurta – *Kümm* (ali po-stárata forma – *kumm*, stáruvisokunemskata – *chumi, chume*).

Hurtata „čindija“

Hurtata „čindija“ zlamenuva „1. vreme pu sredata megju pládne i večar (redovnu 4 – 5 saháte posle pládne); 2. jádenjétu, kujétu se jade u tuj vreme“. Derivát – *činduvam* (= jáma posle pládne pu vreme na čindija). Proizhoda na hurtata ni jé točnu upredelén, no ij vazmožnu da badi saštija s tozi na hurtata – *ikindija* s izpádenji na niudárinija *i*. Hurtata ja sreštemi i u drugijje jazici: árumansči – *kindie* (= sredata na posle pládne); rumansči – *chindie* (= posle pládne); albánsči – *qindi* (= posle pládnešna zakuska).

— Za slédva —

S. V.

Balgarscite gradove Sofija, Plovdiv, Várna i Veliko Tarnovo kándidirvat za „Evropejska stolica na kulturata“ prez 2019 godina

Iniciativata „Evropejska stolica na kulturata“ ij bilá prejata još prez meseca juni 1985 g. ud Saveta na ministerete na kulturata ud Evropejsčija sajuz, a idejata ij bilá na Melina Mercuri. Tazi iniciativa ij megju náj-pručutite i náj-populárnite evropejsči kulturni sabitija (*evenimente*) i moži da badi mlogu haznuvita za gradovete izjavéni za evropejsči kulturni stolici, u kulturna, sociálna i ekonomična sfera, prez gudinata, no i sled tuj. Tazi ij idna hubava prelega za gradovete da se pudnuvat, da se uredat, da stánat po-hubanči, da se stimulira i da se ubugateji kulturnija žuvot, a evropejscite nárudi da se dubližat megju tej.

Veliko Tarnovo

Tazi godina, Evropejsči stolici na kulturata za badat Umea – Suedija i Riga – Letonija, prez 2015 godina: Mons – Belgija i Plzen - Cehija, prez 2016 godina San Sebastian – Spanija i Wroclaw – Polonija, prez 2017 godina: Aarhus – Dánemarka i Paphos – Cipru, prez 2018 godina: Olanda i Valletta – Malta, prez 2019 godina idin grád ud Italia i idin ud Balgárij, a prez 2021 godina i Rumanija (kujatu prez 2007 godina ij bilá s grada Sibiu „Evropejska stolica na kulturata“) za kándidirva za druga féc s nekolku gradove (Timišvár, Cluj, Alba Iulia, Iași) za „Evropejska stolica na kulturata“.

Balgárij, kujatu učastva za paruv pač u tazi inicjátiva, ij kándidirvala za „Evropejska stolica na kulturata“, s gradovete: Sofija, Plovdiv, Várna, Veliko Tarnovo, Ruse, Gěbrovo, Burgas i Šumen. Ekspertite sa izjávili, či sate kándidate sa predstavili mlogu interesni proekte, kujatu utguváret na iskanjétu za nadprevárvanji, no sámu idin moži da preigráji. Sled parvija tur kándidatci sa ustánali gradovete: Sofija, Plovdiv, Várna i Veliko Tarnovo, ud kujatu u

Plovdiv

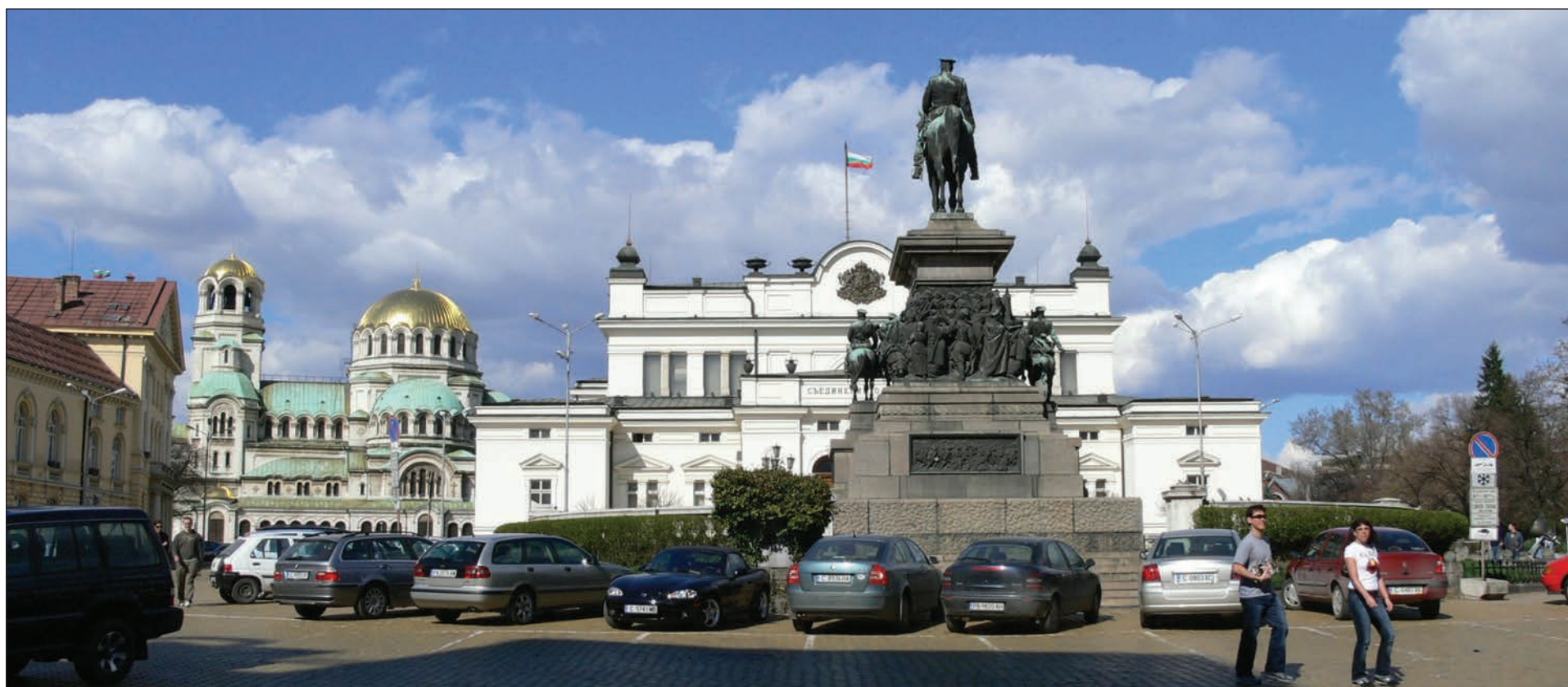
drugia tur, kojtu za badi prez jésenjta na tazi godina, za se znáji koj grád ij prejgrál da badi „Evropejska stolica na kulturata“ prezi 2019 godina. Itáljia ij imála 21 kándidate, ud kujatu u sětnija tur sa ustánali šést.

Po-dole vu predstavemi svetičita (izglede) ud čitirite balgarsči gradove kándidate za „Evropejska stolica na kulturata“ prez 2019 godina, a u slédvaštite brojve na nuvinata *Náša glás* za vu predstavimi po na šaroku seku idin ud gradovete: Sofija, Plovdiv, Várna i Veliko Tarnovo.

Tuši PETKOV-ŠEHÁBI

Várna

Centara na Sofija

Zatvárenjéto na lovnija sezon za zájaci

Luvdžijskoto družstvu ud Stár Bišnov se-j utemelilu u 2008 gudina i ij stignalu da ima négva hutar ud 7000 ha. U tezi zemi se namervat različni živini: zájaci, fazáne, lesici, divi svinja, sarni, rugáče... Kaćetu i naše prededve, kujatu sa bili dubri luvdžije i ribare, tazi rádust da se hodi na lov se-j predávala ud pukulénji na pukulénji, taj či ud gudina du gudina Luvdžijskoto družstvu se uzmlóžva sas novi členve, banátsći balgare bišnuvene, al či banátsći balgare razsipani pu mlogjije mestá, ama kujati si taglat korenete ud Stár Bišnov. Zatvárenjéto na sezona za luva na zájaci ij stáanal gulem prázníc za luvdžijete ud Stár Bišnov.

Tozi lov se darži na krája na meseca január, ama tazi gudina, spured či vremeto i bilo guraštu i ne imálu snegj, zatvárenjéto na sezona za zájaci se-j daržál na 18 január. Pukraj luvdžijete ud Stár Bišnov, na tozi lov sa zali del luvdžije ud Smikluš, Timišvár, ama i luvdžije ud Praid. Kača seku gudina, na tuj sreštenji luvdžijete sa se prebráli sutirnata vaz luvdžijskata kašta ud na kraj sélu na pate valkánsčija.

Tuka ij bil zapálin idin gulem oganj i luvdžijete sa mogali da se ugrejat, ama i da pičat kalbasi i slanina. Lel to sámu da se ubádi sas hurti i da se napiši, ni moži da se usešte radustta taj kača gá zémeš del na tuj neštu. Idin primer seku luvdžijin znáji lekcijata – si zémi u idnata raka kumáčitu hleb, a u unazi drugata raka darži prata na kojtu na varha ima zabodnatu ali kalbasa, ali slanina presna ud saramura, i ogane kaćetu guri i pukti, luvdžijete se naredat na okulu, se grejat i si pičat kako si zabodnat na prata. Ama lel u tuj vreme ga počni da se tupi majsta ud slaninata ali ud kalbasata, se drapni prata ud ogane i tugaz turat na hleba da se pupijé majsta. Lel vajda ni šté me vervati, ama ud deléku ga gji gladeš se vidi radustta na luvdžijete, či sa se prebráli, či sa se sretili sas drugárete i sa si purdumali idna hurta. I pukraj tuj misla, či slanina i kalbasa báš i da si upičat u tej, ni moži da badi taj sládka, kača gá se upičé i se jadé u družstvu, u dubro razbirenji megju drugáre. I misla či pékanata slanina i pékanata kalbasa ij laskala po-léku pu valnite na pesmite, zašto deréktura na Kulturnata kašta ud Stár Bišnov, Páli Velčov, zágjnu sas Denis Ardelean i Marián Romanov, sa svirili nárudni palčenscí ama i luvdžijscí pesmi. Sled tuj šéfa na luvdžijete, Gjuka Čokánj ij turil seku idin luvdžijin da se pudpiši, či zéme del ud tozi lov i, naprec da se kréni na lov, ij napravil instruktáza prez kojtu ij pudbelezal, ci se zatváre luva na zájaci, či da se ima gulema briga kaće se vláda puškata, da se garmi sámu kakotu ij slobudnu da se garmi, taj kaćetu dupušte zákuna, i gá se nadelat na grupi, seku luvdžijin da si znáji négvotu mestu i koj mu ij kumšijin...

Sas luvdžijete sa bili i nekolku kučenčeta: Máks, Spick..., kujatu rádusnu

sa skáčeli, či za utidat na lov... Katu sa stignali luvdžijete ud van sélu, sa se naćičili sas pojasete sas zarná, a tejna šéf, Gjuka Čokánj ij napravil još idin kas instruktáž, ij pudelil luvdžijete na grupi, taj či seku idin luvdžijin si ij znájal négvotu mestu i kako mu ij slobudnu da garmi. Moža da ubáda, či spured drugjije gudini, gá vremeto i bilo zamraznatu, tazi gudina luva ij bil máлку po tažak, zašto sutirnata ij letelu máлку, ne bilo studénu i se-j varválu za dosta tažku iz hutáre, zasto kalta se-j lepila i natrupvala pu ubuštinite..., ama lel to luva ij idin sport. Kaće ij bilo na lov i kako zlamenuva luva za tej, za ubádat nekolku luvdžije:

Velčov Karol ali kaćetu mlogjije tima gu puznávat – Kárči Velčov: Drugjije gudini gá smi zatváreli luva na zájaci ij bilo snegj, ij bilo studénu, pa tugáz lova ij po-hubanći. Tazi gudina du sigá vremeto ne daržálu sas námu, zatuj denite na lov ni sa bili uveć báš taj hubanći. No dnés smi krénali sas čiša sutirnata, ama posle ij prestánala i dene ij stáanal hubanći i lova ij bil zaduv olin za sat svet, ij bilo hubanći.

Luki Nákov: Ud 4-5 gudini ud katu sam luvdžijin, misla či dněšnija denj ij bil izvanrednu hubanći. Smi grabnali zájaci i fazáne i sigá na sétnotu kulelo ij imálu mlogu divjač. Áz sam grabnal idin zájak i idin fazánj i sam mlogu zaduvin. Ij bil idin hubanći denj i zágjnu sas drugárete ud Praid ij izlezal idin hubanći lov.

Gjuka Čokánj: Dnes smi zatorili luva na zájaci, ij bil idin hubanći denj, makár či ud sutrenjta ij letelu máлку čiša, máлку ij bilo kál, ama du na sétne ij izlezal idin hubanći lov. Ni moža da riča, či ima mlogu zájaci, zašto spured vremeto, máлку se-j umenalu sas tuj, či horata véc sa izdiskvali zemete, a zájacite u tuj vreme sedat u vranjta. No sigá sa iz žitáta sa se razprasnali preku satu, ni sa prebrani na idno mestu, ama du na sétne pá ij izlezal idin hubanći lov. I nija i gustenete smi zaduvin. Sled lov za se preberémi u Balgarskata kašta na idno veselji, na idin paprikáš, a zájacite za gji ustávim da napravat zájáčeta, i da se nadevami da imami idna hubava gudina.

Gjusi Nákov: Moža da ubáda, či-j bil idin mlogu hubanći denj. Dnés smi napravili zatvárenjéto na zájaci, smi-j napravili po-ranu, zašto to se zatváre na 31 január, ama kaćetu-j sigá vremeto, ij mlogu guraštu, zájacite sa krénali da se gonat, a udvan tuj još ne imálu zime, moži da badi u februára tažka zima, pa moži da mu gji zémi zimata zájacite i zatuj smi udlačili, či tozi ij náša lov, ij nášta divjač na bišnovsčite luvdžije, i kako za upázim sšgá, takozí za imami du gudina i na dálja za nášte dicá i za nášte unučita, za tuj smi udlačili taj da napravim i misla či-j mlogu dubre. Dnés ij bil idin izvanredin hubanći lov, makár či sutirnata ij počnalu sas čiša, tuj námu luvdžijete ni mu zapire. Dnés smi imáli gustene, báš smi bili idno mlogu hubanku družstvu, smi imáli gustene luvdžije ud Praid, détu sa dušli vaz námu za tréca féc. I nija smi hodili vaz tej dvá pate, smi se sdružili sas luvdžijete ud Harghita i ištími da káremi tuj neštotu, tazi hubanka tradicija, či nija hodimi vaz tej na lov na divi svinja, a tija dvádet vaz námu na zájaci i fazáne. Udvan tuj, smi imáli gustene ud Făget, náši drugáre détu dvádet vaz namu gá god imat prelega i misla, či dene-j bil mlogu hubanći, ij imálu zájaci i fazáne, sat svet ij zaduvin, ama náj-glávnu ij náštu sreštenji i šétanjéto ud van sélu, zašto luva nijé sámu da si napalniš turbata,

Zatvárenjéu na lovnija sezon za zájaci

negu da izležiš da vidiš divjačta, da purdumaš sas drugárete, zatuj misla či dene ij bil izvanrednu hubanči. I za námu, bisnovscíte luvdžije, lova nijé sámu hobby, negu tuj ij idna tradicija, kačétu sa-j kárelí stárite luvdžije, sigá nija i se nadevami da imami sréca i da-j prededémi na mládite, zašto tozi i hutáre na Bišnova i nija tuka naj mu-j drágu da hodim na lov. Ama u paruv red i zatuj smi napravili po-ránu zatvárenjéu, u paruv red ij grižata za divjačta, pa sled tuj čac da se grabni unuj detu-j za više, ali či gá ima mlogu divjač, tugaz i nija možim da izlezim na lov za da-s grabnimi pu idin zájak kačétu-j dádinu, ali pu idin pitélj. No pá tuj ubáždem, či-j mlogu glávnu sreštenjéu i da si nahrániš učite sas tuj, či vidiš divjačta da bega ud van sélu, da si udiseš čist luft, naokulu tojtu sélu, se nadevam či tuj za možim da-j imami još za dalgji gudini na Bišnova i za tuj Luvdžijskotu družstvu ud náštu sélu se bori i za se bori i na dálja.

Gjuri Čokánj: Da hodiš na lov sas kuče i sas mlogu po-tažku, zašto treba da imaš briga i za kučitu, treba da-j páziš da ni najémi napreć, da ni utidi na levica, na desnica, da ni usuči lova, zájacite, fazánete, fest treba da imaš briga za néji. Ama gá sluše i gá dunesé fazáne ali či grabnatija zájak, tugáz imaš idno gulemu zaduvolstvu, i lel te pumogni, ni treba da hodiš tolkuz upeš. Nekupać se bakni fazáne u bujać gulema, pa ni možiš da gu nameriš biz kuče, aku némaš kuče, ništé gu nameriš, za gu izedat lesicite. Lel taj ij, sas kuče ij mlogu hubanči, ama i sé u tuj vreme moža da riča, či-j mátku po-mačnu. Ama lel gá se tréfi da ni me sluše, tugáz me razsardi, lel tuj se tréfi na svaršánjéu na lova, gá pustáni, tugáz ne mu náj da sluše, taj sa luvdžijscíte kučenčeta.

Budur Daniel: Sam luvdžijin ud 15 gudini. Žuveja u Timišvár ama mi-j drágu da si doda u Bišnov na lov, zašto se sreta sas drugérete. Vremeto ij izgladvalu dosta oprasnu, či ud sutre-j preletelu mátku i za tuj lova ij mátku po-tažak, ij po-tažak terena, či se tuvári kalta na butušite i ij mlogu mačnu da varviš sas puškata na krasta iz vranjta. Lel to lova nijé sámu da garmiš zájaci i drugjije živini, lova-j mátku sport i treba da ti harésva naturata. Dnéšnja denj, moža da ubáda, či ni sam grabnal još ništu du sigá, taj či némam još ništu na dušata, ama lel lova ne se sklučil još i lel to ni treba da izgarmimi sate zájaci, či aku bijmi gji tréfi sate, ni bi imálu više zájaci.

Áz sam **Márku Belicva**, náj-stárijia luvdžijin ud tuj družstvu. Dvadém na lov, biz da tura u plán či za grabna ali či ništa grabna, negu na mojte 76 gudini doda na lov i mátku da se razbutam, zašto doftura duma „*cât mai multă mișcare*“. Áz se useštem hubeve na tezi gudini, či sam del ud tuj družstvu. Dnés sam grabnal idin zájak. Moža da ubáda, či néma taj mlogu divjač dnés, kača nekupać, more biti či utrívite détu se haznuvat za nivite škodat na zájacite i gji hárat. Ama pukraj tuj ima i divi svinja i lesici i néma tolkusi bujać, détu da se iskriji, da se zavré divjačta.

Luki Čokánj: Dnés, pu kačétu viditi, smi se prebráli ud gore 35 luvdžije da zatorim lovnija sezon na zájaci, zaštotu vremeto tazi gudina ij po-guraštu, se-j ugrejalu kačétu viditi, pa zájacite sa počnali da se parisvat, zatuj smi hutarisali da zatorimi sas dve nádeli napreć sezone, pa dnés zatvaremi lova na zájaci. Zágjnu sas nášte drugáre ud Praid i ud Făget, smi napravili po-više kulelá, smi grabnali zájaci, a na sétne za napravim, da riča taj „*finálnata kartina*“, za se štámpami sas lova za da ustáni idin hubanči spomen ud tozi denj. Ud van sélu ima divjač, ama spured drugjijete gudini, néma tolkusi više, zašto i sata zeme ij izrábuténa, néma više parloci, néma di da se krijat više živinite, ama možim da ubádimi, či lov imami još, imami živini za dosta. Sa se zavadili mlogu divite svinja, kujatu tija sa grabežlivi živini za manenija lov: zájaci, fazáne, prepelici... i gnezdata détu se matat gji ima iz kanálete, iz trápištata, tám hodi i divotu prase. Ij idna problema za manenija lov, gá se zavadat divite svinja. Ama lel nija za tuj imami briga.

Na svaršánjéu na luva sate sa se štámpali za da ustáni i prez svetiče idin hubanči spomen ud tozi denj.

Marijka HAJLEMÁS

Protokol za pubratimevanji megju Obština Stár Bišnov i Obština Oreš (Balgárijia)

U petak 10 január 2014 gudina ij bil pudpisan protokol za pubratimevanji megju sélutu Stár Bišnov i sélutu Oreš ud Balgárijia. Na toi prázníc sa zali del mestnija savet na sélutu Oreš na čélu s birova Ljubomir Ironov i ud starnata na náštu sélu sa bili: birova Gjusi Nákov, Páli Velčov, Ánamarijka Šerbán – studentka u Balgárijia i sistrata Katarinka Budur, kujatu žuveji u Belene. Pukraj pudpisanija protokol, idna ud náj-glávnte raboti, kujatu se išti da se dustigni, ij da se svažat prijatelscí svrazcí megju stanovnicite na dvete selá. Pu kačétu jji upisanu u nášta istorija, mlogjije ud familijite kujatu sa se zadumili u Stár Bišnov se vlećat ud katoličánskotu sélu Oreš, kujetu ij ustánalu i du dnes pudpalnu katoličánsku.

Dávami po-dole i teksta na Protokola:

Dnés 10 január 2014 g. u sélutu Oreš ud Balgárijia, predstávinu ud birova na sélutu, guspudáre Ljubomir Ironov i sélitu Stár Bišnov ud Rumanija, predstávinu ud birova na sélutu, guspudáre Gjusi Nákov, tija dváta spumenati po dole kača stávve. Spured gulemata prijátelska vrazka i dubro razbirenji megju dvete daržavi, Balgárijia i Rumanija, usarcéni ud želbata na balgarscija i rumanscija nárud za idin mirin žuvot, razbirenji i sloga s kumšijscíte daržavi i spured glávnte političescí i ekonomičescí umenevanjéta, glávni taj za Bulgárijia kačétu i za Rumanija, ud sétnite gudini, sa slogali slédnotu:

Stavvete sa saglásni da napravát haznuviti svazcí u slédnite sferi:

1. U sferata na ártata, kulturata i nuvinárstvotu
2. U sferata na nauka i utránvanjéu
3. U sferata na sporta
4. U sferata na ekologijata

5. U sferata na zemedelstvotu, targuvijata, gradenjitu, transporta i komunikácijite.

Stavvete za pudpiret sate felve dubližvanjéta na različni firmi, instituciji, artistični i sportivni organizaciji, lični personi i drugjije kujatu se namervat na tejnite teritoriji.

Stavvete za se složat u navaršvanjéu na europeijscí i internacionálne proekte u kujatu za zémat del dvete selá.

Toze pudpisan protokol glási za idno dalgju vreme ud momenta gá se pudpiši ud birovete na dvete selá. Stavvete sa udsadili či tozi protokol moži da badi umenat ali či pudnuvén pu kačétu za badi nužnu.

Ud starnata na Obština Oreš, Balgárijia, Ljubomir Ironov, Birov Oreš
Ud starnata na Obština Stár Bišnov, Rumanija, jurist Gjusi Nákov,
Birov Stár Bišnov.

Páli VELČOV

Prin „miracolul taiwanez“ (II)

Continuându-și spectacolele artistice în cadrul Festivalului Internațional de Folclor din orașul Yilan, ansamblul „Bălgărce“ din Vinga nu a neglijat posibilitățile oferite de organizatori de a participa la manifestări aniversare ocazionate de șederea în campusul universitar, dar mai ales de a efectua niște vizite și excursii pe aceste meleaguri exotice.

În primul rând, dorința arzătoare de a se scălda în Oceanul Pacific a fost satisfăcută prin „excursia“ la plaja deosebit de caldă și atractivă a celui mai mare ocean de pe globul pământesc. Nisipul, închis la culoare, a „fript“ tălpile tinerilor din ansamblu, determinându-i să alerge spre valurile înspumate ale oceanului în chiote de bucurie și satisfacție. În imediata apropiere, de pe versanții munților, excadrila de parapantiști cu parapante multicolore a oferit un spectacol aerian de parcă un stol de vulturi s-ar fi rotit spre a „acapara prada“ de pe plajă. În depărtare, în largul oceanului, se zăreau apropiindu-se de cheiurile portului turistic, vapoare cu turiști veniți din depărtate zări spre a se delecta pe această plajă. Deosebit de relaxați (și bronzăți în același timp!), după această excursie se poate deduce cu ce forțe înprospătate ne-am implicat în festival în zilele care au urmat!

Un moment deosebit de interesant legat de ansamblul „Bălgărce“ a fost acela în care membrii acestui ansamblu au participat ca invitați de onoare la manifestările prilejuite de împlinirea a zece ani (în anul 2013) de la ridicarea Facultății de Inginerie Agricolă și Silvică din cadrul Universității din Yilan la rang de facultate națională (această facultate a fost înființată încă din anul 1926). La încheierea festivităților prilejuite de acest eveniment aniversar, ansamblul „Bălgărce“ a susținut, pe scena sălii de conferințe, un program de dansuri populare românești bănățene, care au încântat elita universitară prezentă la această manifestare. Aplauzele puternice, care au durat minute în șir, l-au impresionat pe însuși vicepreședintele Republicii China – domnul Wu Duen Yi –, care a fost prezent acolo și care a felicitat personal ansamblul „Bălgărce“, oferindu-i o diplomă de onoare și un cadou simbolic.

Desigur, excursia multșteptată a avut loc în altă zi, când am vizitat capitala – orașul Taipei. Primul popas a fost vizitarea Parcului Zoo, unde, am avut ocazia să vedem și să ne bucurăm din plin de păsările și animalele sălbatice de pe toate continentele, care viețuiau în acel paradis oferit de vegetația luxuriantă a parcului. Reîntoarcerea în stația de pornire din „fundătura“ acestei junglei a

fost parcursă în trenulețele tip „minicar“, într-o atmosferă de basm desprinsă parcă din cărțile de povești ale copilăriei.

Momentul culminant al excursiei a fost vizitarea Turnului Observator „TAIPEI 101“, o adevărată minune a tehnicii moderne. Turnul are o înălțime de 508 m, fiind a treia clădire din lume ca înălțime, după faimosul Bussines Building Burj – Khalifa din Dubai. Surprinzătoare sunt datele tehnice ale construcției acestui edificiu gigant al planetei: fundația turnului este consolidată de 380 pile forate la 80 m în pământ și 30 m în strat de rocă; fiecare pilă din fundație are diametrul de 150 cm și suportă o greutate cuprinsă între 1.100 și 1.450 tone, asigurând astfel securitatea tuturor firmelor care împânzesc acest palat al afacerilor. Până la etajul 85 se urcă cu liftul în aproximativ 35 secunde, iar între etajele 85 și 87 se află amplasate un lanț de restaurante și magazine cu suveniruri. De aici se poate admira întreaga panoramă a capitalei Taiwanului – un conglomerat de clădiri de diverse tipuri și cu diferite destinații, printre care abia se mai zăresc mașinile – adevărate furnicuțe harnice ce brăzdează bulevardele și căile de comunicații ale orașului. Până la etajul 101 sunt amplasate rețele de comunicații – practic aici este Turnul Observator.

Între etajele 88 – 91 este amplasat Observatorul, cea „bilă gigant“ din care se vede lumea! Această creație a geniului uman ne duce cu gândul înapoi în timp, în perioada scrierilor vizionare ale nemuritorului Jules Verne. Aici, azi, când se nasc noi minuni ale lumii pe mapamond, ne putem bucura că suntem martori oculari ai acestor creații mărețe ale geniului uman.

Un alt moment emoționant al vizitei noastre în Yilan a fost vizitarea unei biserici romano-catolice. Biserica vizitată a fost construită în anul 1952 de misionarii dominicani, avându-l ca sfânt protector pe Sf. Camillo – protector al bolnavilor care suferă de afecțiuni cornice. Pe lângă biserică funcționează un mare spital, cu toate dotările ultramoderne necesare unui astfel de așezământ caritabil. În absența părintelui Ricci, călugărița soră ne-a furnizat amănunte despre viața comunității catolice din acest oraș și a răspuns întrebărilor și curiozităților noastre. Desi am fost oaspeți într-o țară în care predomină religii care se doosebesc destul de mult de ceea ce noi cunoaștem și suntem obișnuiți în Europa, totuși ne-a surprins foarte plăcut numărul mare de credincioși creștini, care trăiesc pe aceste meleaguri aflate la foarte mare distanță față de centrele spirituale ale creștinismului european.

Această vizită a constituit un plăcut moment de relaxare, de emoție și încărcătură sufletească, care ne-a dat noi energii pentru perioada ramasă până la terminarea festivalului folcloric internațional în care am fost angrenați cu trup și suflet.

Adrian COSILCOV

PATE, ISTENATA i ŽUVOTA

Komisijata za izdirvanji na dugadjájite ud Medžugorje si ij svaršila rabotata

Vatikáne ij putvardil, či međunarodnata komisija na Vatikáne, kujatu izdirva dugadjájite ud Medžugorje si ij svaršila rabotata i ij gutova da izpráti rezultátete na tejnata rabota u Kongregácijata za doktrinata na verata. U sabuta, 18 január 2014 g., direktora na ofisa za presa na Svetija Prestol, misnika Federico Lombardi, ij putvardil, či komisijata, kujatu rábuti véc ud 4 gudini „se ij sabrála za sétin pać na 17 január. Komisijata, kujatu ij bilá sazdádina ud Kongregácijata za doktrinata na verata, ij rakovodina ud kardinále Camillo Ruini. Komisijata ij izjavila, či si ij svaršila rabotata i za izpráti rezultátite na tezi tejni izdirvanjéta na Kongregácijata“.

Sled katu Kongregácijata na doktrinata na verata za razglade dokladite na komisijata, tezi doklade za badat dá dini na Pápa, kojtu za ima sétnata udlačba u svazka s dugadjájite ud Medžugorje. Za sigá ni se znáji kolku vreme za tráji du katu za se duznáji sétnata udlačba na Pápa. Komisijata, sazdádina u 2010 g., ij sastávina ud idin međunarodin komitet ud kardinále, biskupe, teolozi i drugjije eksperte. Tejnite izdirvanjéta pukrivat osubitu parvija period na javevanjétata ud Medžugorje, kujatu sa počnali u gudinata 1981. Se duma, či tezi javénjéta prudalževat da se dugáždjet redovnu du denj dněšin i tija pretaglivat seku gudina stotni hiljadi puklonnici.

Mestnata jerárhija ij trasila da puturi „fenomena Medžugorje“ i tuj neštu ij dukárelu Vatikána da počni tezi izdirvanjéta. Pápa Frančěsku se-j sretel s bošnensćija kardinál Vinko Puljić, kojtu ij árhiebiskup na Vrhbosna, Sarajevo. Makár, či u Medžugorje sa se dugudili po-više preubarnénjéta na hora i mlogijije tima sa bili pumognati da si ukripat verata, autentičnustta na javénjétata ni jé putvardéna. U meseca november ud 2013 g., prefekta na Kongregácijata za doktrinata na vetata, árhiebiskupa Gerhard Müller ij izprátil na biskupete ud USA (Ámerika) idna naredba, prez kujatu nji išti da ni dupusnat Ivána Dragičević (idin ud tezi, kujatu dumat, či vidat Gospa u tejnite javénjéta) da darži konferenciji. Tazi naredba na árhiebiskupa Gerhard Müller ij nizaduvolila takvizu hora, kujatu hodat na upruštínjé u Medžugorje.

Donald Foley, kojtu ij ekspert u Medžugorje i ávtor na pručutata kniga „Medžugorje nanovu analiziran – 30 gudini videnjéta ali religjoznu izmámvanji“, na 20 január ij izjavil za ZENIT, či ij „mlogu maćnu“ da se znáji kakva za badi udlačbata na Pápa. „Ima belecí, kujatu pukázvat, či moži da se čekami na neakaj negativin verdikt“, ij kázal toj i ij spumenal sétnite komentáre na Pápa Frančěsku, kojtu ij kázal, či Blaženata Divica ij Májća, a „ne neakva službášća ud na Poštata, kujatu néma druga rabota, udvan tazi da mu izprášte seku denj naraćvanjéta“. Ama Donald Foley ij kázal, či ij vazmožin i idin „verdikt na kompromisa“, kojtu da dupusni Medžugorje da ustáni da badi idno mestu za puklonstvu, biz da badi oficiálnu prepuznátu ud Čarkvata.

Za sigá Vatikáne ni zabraneva na nikugu da puhodi Medžugorje, ama na tezi, kujatu puháždjet tuj mestu, nji se išti da ni se uklučvat u publićni ceremoniji prez kujatu se proba da se putvardeva, či javénjétata sa autentićni (istensći). Nekuja tvardat, či Vatikáne ni moži da sklući izdirvanjétata varhu takvizi javénjéta, kujatu još prudalževat da se dugáždjet. Ama Donald Foley ij kázal, či tuj ni jé istena i ij dál kaća primer taj-zvánite javénjéta ud 1950 g. ud Heroldsbach, Germánija, kujatu Vatikáne gji ij zabranil báš u vremeto katu se ij tvardilu, či tija se dugáždjet. „Aku tuj neštu ni bi bilo vazmožnu, bi zlamenuvalu, či tezi hora, kujatu tvardat, či imat videnjéta, bija mogali da daržat Čarkvata u šáh-mat s tejnite laživni tvarđenjéta“, ij kázal Foley.

Bláguslova na živinite i gadinite

Tradicionnotu blágusluvevanji na živinite se ij daržál i tazi gudina u rimsku-katolićanskata paraćija ud Popešti – Leordeni (kadetu žuvejat i mlogijije balgare katolićáne). Blágusluvevanjéu se ij napravílu na 17 január, na dene na svetija Anton pustinjáka, kojtu ij daržán za bránitelj na živinite i gadinite. Na tozi denj, napreć katolićanskata čarkva ud Popešti – Leordeni sa se sabráli mložstvu vernici ne sámu katolićáne, négu i pravoslávni. Tija sa si dunéli s tej tejnite živinčeta i gadinčeta. Nekuja ud tej sa dunéli napreć čarkvata: kućenčeta, kotći, hámstere, kanárčita, du katu drugjije sa si dunéli dumášnite živinčeta i gadinčeta: zájaci, magárčita, jágančeta, kuzi, galabici, kukošći i pitli. Bláguslova na gadinčeta i živinčeta ij bil pudelén ud misnika parok na rimsku-katolićanskata paraćija ud Popešti – Leordeni, Ioan Solomon, zágjnu s misnicite Emil Moraru i Ioan-Thomas Răileanu. U svazka s tozi obićej na

blágusluvevanjéu, misnika parok Ioan Solomon ij kázal: „Obićeja na blágukázvanjéu na živinčeta ij idna stára tradicijia, kujatu se darži i u drugjije daržávi. U nášta paraćija tozi obićej smi gu naslédili ud starnjé i bláguslova se pudile seku gudina. Nija molimi idna speciálna mulitva za živinite. Živinčeta i gadinčeta sa idin dár ud Guspudina Boga i mlogijije ud tej pumágat čeleka u négvata rabota ali mu usigurevat hranata, du katu drugjijete mu nosat raztušvanji i rádust, kaćetu naprimer sa: kućenčeta, kotčite, hámstere, kanárčitata. Nija se ubráštemi s mulitva kantu Boga i ištími ud Négú da blágusluvi tezi živinčeta i gadinčeta za da badat upázini ud zlo, ud bolesti i saštuvremennu zařálvami na Boga za tozi Négva dár, to jest za tezi živinčeta i gadinčeta.“

U Reda na bláguslovete namervami slédnotu: „Živinite i gadinite sa storini ud Boga i tija žuvejat u vazduha, na zemete ali u udite. Tija sa pukraj horata i gji pumágat u različni raboti ali stánjéta ud žuvota. Bog, Kojtu dareva Négvite dárve na seku žuvu sturénji, častu pate haznuva živinčeta, za prez tej da mu dukáre da razberémi po-dubre dara na spasénjéu. Živinite sa bili spaséni u lagjata na Noe, a sled putopa tezi živini sa bili idinstvenite svedoci na ubićeavanjéu, kujéu Bog ji ij dál na Noe (*Sturénji 9, 9-10*); velikdenskotu jágne mu spumenuva za velikdensćija álduv i za uslubudevanjéu na náruda ud egipetskotu robstvu (*Izlezvanji 12, 3-14*); gulemata riba ij daržála u néja i ne naškodila Jona (*Jona 2, 1-11*); gárvenete sa hránili pruroka Ilija (*1 Kraljé 17, 6*); živinite... zémet del zágjnu sas celotu sturénji na utkupénjéu, kujéu ji ij dunél Isukrast“.

Pu www.catholica.ro

Bláguslova na kapélata na gerojete na Revolucijata ud december 1989 g.

U čitvartak, 23 január 2014 g., s počnivanji ud 12 saháte, u Timišvár, u novotu sedálište na Asociácijata „Memorialul Revoluției 16 – 22 Decembrie 1989“, ud ulicata Popa Șapcă no. 3 – 5, ji bilá blágusluvéna ekumeničnata kapéla, kujatu ij izdignata s cél da se zabeleži i zapázi žuv spomena na timišvárcenete, kujatu sa zagjinali u denite na Revolucijata ud meseca december 1989 g. Idna takvazi kapéla ij bilá blágusluvéna napreć s po-više gudini u stárotu sedálište na asociácijata. Kapélata, kujatu ij bilá blágusluvéna na 23 január 2014 g. ij bilá ugudina pud ubránbata na svetija Gerhárd, bránitela na Timišvárskata Dieceza (†1046 g.) i na svetija Iosif ud Partoș (†1656 g.), tuj za da se pudbeleži duha na brátstvotu u kojtu sa žuveli zámánj u Timišvár hora ud naj-različnite narodnusti, veruizpuvedánija, jazićni i kulturni grupi, no da se pudbeleži i tuj, či u vremeto na Revolucijata ud 1989 g. sa si álduvali žuvota za slobudnost, ne sámu rumance, negu i hora ud drugjije nacionálnusti, kujatu sa izpuvedvali i drugjije veri, različni ud pravoslávna.

Na tuj ekumeničnu blágusluvevanji sa zali del predstávitele na sate veruizpuvedánija ud Timišvár, kujatu sa bili pukánati ud organizátorete da si dadat blágukázvanjéu i da se molat na Guspudina Boga da pázi i bráni tuj kapélče. Blágusluvevanjéu ij počnalu s predstávitelete na Banátskata mitropolija s idna liturgija udslužina ud Paisie – zamestnić u Pravoslávna árhiebiskupija ud Timišvár, zágjnu s Ionel Popescu – administrativin zamestnić na árhiebiskupijata i još dváma diakone.

Ij slédval rimsku-katolićánskotu služénji. S bláguslova na biskupa, dr. honoris causa Marin Roos i u négvotu ime, na bláguslova ij zal del misnika Nikola Lauš – kancelár na rimsku-katolićánskata Dieceza ud Timišvár. Misnika Lauš ij kázal idno kasu prumislénji kujéu ij imálu kaća centrálna tema Čarkvata. U négvite hurti, misnika Lauš ij pudbelezał, či kapélata, kujatu u saštunst ij idno manenu čarkviće, ij idno dubro mestu za mulitva, za sreštenji s Boga i za vazdiganji na duha kantu Boga, náša Storitelj.

Ij sledval protopopa na reformátete, Fazekás Csaba, kojtu ij kázal idin kas bláguslov prezat ud Svetotu Pismu, ud Stárijia Zákun. Luteránsćija misnić, Kovács Zsombor ij počnal négvata reć s tuj, či si ij izkázal užálvanjéu, či léku-puléku ama sigurnu se izgube dubre puznátića „timišvársći duh“, ondzi duh na armonijata, na pućitvanjéu, na dubrotu razbirenji i tolerántnust i na idna visoka gráždanska civilizácija. Kovács ij kázal idna mulitva za bláguslov na nemsći i rumansći jazici.

Ud starna na garsku-katolićánskata biskupija ud Lugo i u imetu na biskupa Alexandru Mesian, na bláguslova ij zal del misnika Nicolae Teodorescu, timišvársći vikár, kojtu ij kázal idna mulitva, kujatu ij u svazka s Usminata na mulitvata za idinstvotu na sate krastijáne. Sled to sa slédvali predstávitele na pravoslávna srabska čarkva i na evrejskata obštunst ud Timišvár. Ud starna na evrejite sa zali del i sa se molili na Boga, Andrei Gidaldi, gosp. Luciana Friedmann i idin gustenin na tazi obštunst dušal ud čužbina.

drd. Claudiu CĂLIN

Копиловските заселници във Влашко, Трансилвания и Винга

Продължава от 3-та страница

И в новите им поселения първата грижа на общините, заедно с изграждането на църква и манастир, е да се основе училище към него. Преподаватели са монасите францисканци. Децата тръгват на училище на 7 годишна възраст и го посещават шест дни седмично. По австрийския закон „Норма регия“, в малките градове, каквито са българските седмиградски колонии, действа т.н. „народно училище“. Учението продължава две години и се води на майчин език. По традициите от Чипровско, в алвинцкото училище всъщност се преподава на „илирийски“, побългарен вариант на хърватския език. Посещението на училището е задължително за всички деца и когато не са редовни, родителите им са наказвани с поправителен труд. По степен на грамотност българите превъзхождат всички народи от Империята, дори и австрийците – неколкостранно (100% / 29%). Учениците плащат такси, като в някои случаи момчетата са освободени от това. Така насърчават бъдещите търговци да учат. Издръжката на училището се осигурява от държавата чрез специален фонд допълван от общината и богати благодетели от нея.

Общината и богатите благодетели поемат и някои от данъците на най-бедните си съграждани. Данъците се събират от общинската управа и държавата не приема от нея оправдания за затруднения на данъкоплатците. Когато общината не внесе цялата сума определена за данъка, представителят ѝ подлежи на арест до набавяне на недостига. За да не се стига до това, се правят и дарения за данъците.

Основните приходи на общинския бюджет са от общинските имоти: просторни земи, воденица, производство на алкохолни напитки, кръчма, кланица, пазарни такси. Пазарището на българската община в Алвинц е в чертите на селището, има площ 20 дка и работи всяка седмица. Такси заплащат и продавачите и купувачите. Строги правила задължават продавачите достатъчно време и добре да показват стоката си, за да могат купувачите да направят добър избор. В тогавашното време пазарището е основната форма за търговия на дребно, а за някои стоки и на едро, и властите са заинтересувани от ефективната му дейност, за да е оживен и да се развива стопанският живот на региона. По застроителния план на Асеново изготвен почти 200 години по-късно, в центъра на селото също е оформено пазарище с площ 20 дка, запазено в този си вид до 60-те години на ХХ век.

Личните доходи на българите от Алвинц са най-вече от успешната търговия с говеда и по-малко с друг едър добитък. Пролетно време търговците закупуват до десетина хиляди животни в Трансилвания, откарват ги в унгарските равнини, където ги угояват и през есента ги продават в кланиците на Будапеща и Виена. При дългите до 500 км преходи конвоите се проточват по 10 – 15 км. Придружават ги десетки злобни и силни кучета пазачи и многобройна въоръжена конна охрана. Не са редки сблъсъците с разбойници-джамбази и ощетени собственици на полски имоти по пътя на стадата. Понякога влиза в действие оръжието. Падат убити и ранени и от двете страни. Може да се направи сравнението, че заради рядката населеност и нищожния дял обработваеми земи, работата на легендарните каубои в прериите на Северна Америка е по-лесна от тази на българите-търговци на волове в австрийската империя. Рисковете и негодите на месеците живот по чуждите кърища не прилягат всекиму и българите цяло столетие са най-добрите в този вид търговия. Австрийските власти снизходително подминават

неизбежните по-дребни провинения при важната им за държавата работа. Този начин на живот и препитание неизбежно вземат своето и в данъчните списъци на българската община в Алвинц вдовиците са двойно повече от естественото.

Копиловчани се налагат в тази много особена търговия, защото идват в австрийските земи с опита на три поколения доставчици на говеда от Влашко за Цариград. След 1688 година мястото им в това направление заемат арменски търговци.

Професионалните умения на търговците на добитък в ездата и боравенето с оръжие са основата при създаване въстаническата конница на Георги Пейчевич. Тя действа от 1687г. до 1699г. и в много схватки побеждава отряди на спахийската конница и хусарите на васала Тьокьоли.

Освен рисковете при преходите, търговията с волове има и финансови. За да бъдат закупени животните са необходими хиляди флорини. Ползват се големи кредити, а след големи разбойнически нападения над стадата по пасищата и масов мор по добитъка връщането им е невъзможно. Търговските банкрути с изземване на цялото имущество, включително личното оръжие и домашните икони, са част от живота на Алвинц.

Малко се знае и рядко се споменава за търговията на преселниците от Чипровско със сол и зърнени храни, но унгарски изследовател твърди, че в началото на XVIII век българските кервани превозващи тези стоки по поречието на Муреш към Буда и Виена са достигали до 400-500 коли всеки един.

Търговци с по-малки капитали и по-малко склонни към риск търгуват с угоени овце и наемат пасища в близките планини. Обикновено стадата им са по 200-300 глави според възможностите на пастирите.

Има и търговци на индустриални стоки, занаятчийи, каквито са жените избелващи платно и боядисващи преди, земеделци отглеждащи зърнени култури и нововъведените картофи, собственици на мелници и кръчми. Някои по-образовани българи от Алвинц работят като по-дребни или по-висши държавни чиновници. Притежателят на благородническо звание Илия Прентич, със съпруга от благородно местно потекло, печели и от лихварство, престъпление според закона. Прави го, макар отлично да знае закона. Той е първият документиран българин със светско висше образование – юридическо.

Относно земеделието в Алвинц има твърдения, че според традициите пренесени от Копиловец, такова не е развивано с търговски цели. Това се опровергава в някаква степен от отчета на общинските приходи за 1779г. В него е записано, че от продажбата на царевица, пшеница и сено от общинските земи има постъпления 90 флорина, което означава десетки тонове продукция, съвсем не малко при добивите от единица площ по тези времена. Копиловските потомци може и да не са крачили след ралото и да не са копали с мотиката, но успешно са управлявали общинското земеделие.

След стихването на маджарските размирици, през 1712-1714г. в близкото до Алвинц градче Дева се заселват българи от Чипровец, Железна и някои от Копиловец и получават привилегии, каквито са измолените първоначално за Алвинц, допълнително разширени. Заради неразбории с местните феодали и най-много с влашкото население, мнозина избягали от Алвинц през 1703г. българи, след завръщането си също се заселват в тази нова колония. Тя става по-многобройна от Алвинц (52 срещу 25 семейства).

Ще продължи в следващия брой

✝ ПУКОЈНИТЕ НЕКА ЧИНАТ У МИР! ✝

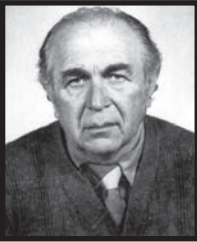

Na 27 január 2014 g. se navaršvat 5 gudini ud gulemata nistréca, kujatu ij zala ud megju námu idin dubar drugár, baštá i dedu

JÁNI SOFRAN
ud Stár Bišnov

Gu užálvat i nikade ništa gu zabrávat: drugárcata, dešterete s famílijata i drugárete ud formácijata „Bišnovsći svirci i pejáče“.

Pučinak věčín daruvaj mu, Guspudine!

Sas žalust u sarcáta spumenuvami, či sa se navaršili 7 gudini ud katu mu ij napusnal náša milnija

RONKOV JÁKČU
ud Stár Bišnov

Gu spumenuvat i užálvat: sinvete Mini, Jáni i unuka Jákči sas tejnite famíliji.

Pučinak věčín daruvaj mu, Guspudine!

Na 1 február t. g. za se navaršat 9 gudini ud katu mu ij napusnal náša milnija drugár, baštá i dedu

STOJÁNOV PÁLI
ud Stár Bišnov

Gu užálvat: négvata drugárca Marijka, dešterete Mariška, unuka Edi s Kamelia i Sarah.

Pučinak věčín daruvaj mu, Guspudine!

Na 30 január se navaršvat 15 žálni gudini ud katu nimilnata barza smrač ij grábnala ud pukraj námu tozi, kojtu ij bil náša milin i nikade zabrávin

PAUL LUCIAN MIRCOVICI

Naidnaž s négvotu preminevanji u Véčnustta, ij ugásnala za doveka svetlustta i radustta u nášte duši. Toj ij trebalu da mu napusni, otu Satmožnija Bog gu ij vikal vaz Négu, za tám da se sdruži s kora na ángjelete i na serafimite.

Véčnata Božija svetlust néka da mu sveti u nebésčija Ráj!

Na 2 február t.g. se navaršvat 7 gudini ud katu nimilnata smrač ij grábnala ud vaz méne mojta milnata deštere

AGACHI MARIÁNA
ud Stár Bišnov

Na idnaž sas preminevanjéu u véčnustta me ij napusnala sas gulema žalust u sarcito. Tá ij trebalu da me napusni otu G. Bog, satmožnija Baštá ja ij vikal vaz Négu, za tám da Gu služi sas ángjelete. Jáku ja užálvam, zágjnu sas Káti, Miki, Márius i sate rudbini i puznáti.

Bog da ji daruva věčna svetlust i rádust u nebeto!

Карнавалният фестивал „Фършанги“ на 1 март 2014 г. ще залее отново Бърдарски геран

За четвърти път фестивалът, който събира банатски българи от близо и далеч, както и техни приятели католици и представители на други вероизповедания от съседните градове и села, ще залюлее Бърдарски геран в последните дни преди навлизането във Великия пост. На 1 март столицата на банатските българи в България ще посрещне всички желаещи да се повеселят и да се потопят във вълшебството на карнавала.

Отново ще има богат базар, в който всеки може да предложи своите произведения. Ще намерите специалитети на банатската българска кухня; кукли, облечени в банатски носии, различни изделия от майстори-занаятчии, не само от банатската общност, но и от други населени места.

Ще има изненади от банатските българи от село Асеново, които този път ще участват с доста голяма група, банатските българи от Гостиля също ще се включат с нестихващия си ентузиазъм, а домакините от Бърдарски геран вече стягат костюми и хумористични изпълнения за концерта, който ще последва след шествието по улиците.

Поканени са и читалищата от община Бяла Слатина, някои от които вече са участвали в карнавала като читалището от село Търнава с духовата им музика.

Карнавалът ще започне в 10 ч. посрещане на групите и организиране на шествието. В 10,30 маскираните участници и всички останали тръгват по улиците на Бърдарски геран в традиционното шествие, което с музика, песни и закачки ще внесе много емоции не само за участниците, но и за зрителите. Веднага след шествието, което ще завърши на площада, следва хумористичен концерт в салона на Народно читалище „Съединение-1923“ – с. Бърдарски геран. В него зрителите ще бъдат изненадани от нетрадиционните идеи, участниците и хумора, който ще блика от всяко едно изпълнение.

Заповядайте на карнавалния фестивал „Фършанги“! Нека вашите идеи за персонажи в карнавала да допринесат за вълшебството му, а доброто настроение да изпълва сърцата и да прелива в усмивките!

Pu saedinenie1923.blogspot.com

Náša jazić

Náša jazić mlogu mi ij milin,
Ud balgare-palcene nizabrávin,
Ud stotini gudini gu hurtuvami
I nikade, muja milni, da ni gu zabrávimi.

I dicáta da si učimi da ni gu zabrávat,
Zaštotu iz lucći daržávi se lutat,
Po-više jazici naučat da hurtuvat,
A naša májcin jazić si ubarkat
I s drugijje lucći hurti gu umešet.

S rádust naša jazić ubičem da hurtuvam,
Či ud mojte rodnici gu naslédvam.
Na toz' jazić s milnite u dumá da si prekázvami,
Na naša jazić dicáta večar da si gji vikami.

Seku sutirna na pate gá áz izleza,
Na kumšije, na naša jazić „Dubra sutirna“ nji dáma.
Na naša jazić da se mola, na naša jazić da peja,
Na naša jazić sas horata da hurtuvami,
Na dicáta palćenscí prikazcí da prekázvami.

Na misa gá utváždemi, „Fálmis!“ da si dávami,
Gá ud misa izlezimi, „Na zdrávi pladnina!“ da si želimi,
Májcin jazić, du kat' sam žuva ti si mi náj-milin!
Máma kat' me-j rudila na naša jazić mi-j pela,
Katu sam purásila na naša jazić mi-j hurtuvala.

Milin jazić, sámu na hubavi hurti da gu haznuvami,
Na puparžini ali na sváda da ni gu uputrebuvami,
Gá smi u nakáze idin-drugji da se raztušvami,
Radustta da si delimi, sarcí da si zarádvami.

Pu pate na žuvota mlogu nakáze sreštemi,
Makár sas palćenska hurta da se rastušvami.
Brájće i sistri, sinca muja drágji balgare-palcene:
Breščáne, bišnuvene, déntenčene, vingáne i timišvárčene,
Náša jazić da ni si ustávimi, makár i sveta da zabidimi!

*Docka SÁLMAN
70 gudini, Bréšća*

Ninavidnija i lákumija

Mudrija králj ij imál po-više slugji, megju kujatu dváma sa se različevali ud sate drugijjete s tuj, či idina ij bil mlogu ninavidin, a drugijja – mlogu lákum. Sate hora sa puznávali dubre tezi dváma králsći slugji. I krále gji ij puznával dubre. Idin denj, krále se ij udlačil da dadé idna lekcija na tezi dvámata. Zatu gji ij vikal i nji ij kázal:

— Išta da vu razplata za vášta rabota. Zatu, išteti kakotu si želiti ud tuj kujétu ji imam i áz za vu izpalna vášta želba. Ama da znájeti, či tozi, kojtu paruv za išti za dubávi sámu tuj, kakotu ij iskal, du katu drugijja za dubávi pá tuj, ama dvá pate po-više ud parvija.

Krále i sate drugijjete hora sa čekali s niiztarplénji dvete slugji da ištati neštu. Ama tezi dvámata sa malčeli, zaštotu nitu idin ud tej ne štel da išti paruv. Lákumija ij mislil na slédnija náčin: „Aku áz za išta paruv, za dubáva po-málku ud drugijja. Tuj neštu ni moža da ji pudnesa. Po-dubre za čekam néka išti toj paruv“. Na négva red ninavidnija taj se ij mislil: „Ni moža da tarpa toze lákumija da dubávi po-mlogu ud kacétu méne. Aku tuj se dugudi, za se pukna ud jád. Po-dubre da ni dubáva ništu, ud kacétu toj da dubávi dvá pate po-više ud kacétu méne“.

Krále ij čekal, kolku ij čekal i, katu ij videl, či nitu idin ni šté da išti paruv, ij udlačil da počni s ninavidnija. Grešnija ninavidin ij bil jáku usukan! Kako da znáji toj da išti? „Kako moža da išta za toze lákumija, kogutu gu mráza ud satu sarcí, da ni dubávi po-više ud méne? Aku išta idin konj, toj za dubávi dvá kone; aku išta idna kašta, toj za dubávi dve kašti; aku pak išta novce, toj za dubávi dvá pate po-više ud méne. Ne! Ni moža da dupusna da se dugudi takozí neštu, či za se pukna ud jád! Po-dubre da išta neštu hargjevu, za toj da dubávi dvá pate po-mlogu hargjevu ud méne“ – se ij mislil toj.

Ninavidnija ij stapil napreć krále i ij kázal:

— Váštu Veličánstvu, išta da mi se izvádi idno uko, a na négu da mu se izvadat i dvete oči.

Sate prebránite sa počnali da se smejat na glás, a krále ij kázal:

— Viditi li, drágji hora, kolku hargjev ij ninavidnija čeleć; po-dubre da si naprávi hargjevu na samićeć sébe ud kacétu da vidi, či drugji nekuj ij po-dubre ud négu!

Prebránite tám hora sa razbráli lekcijata, kujatu krále ij iskal da ja predadé s tazi prelega. Am pa nija, razbráli li smi dubre? U Svetotu Pismu ij pisanu: „Na hargjevija čeleć za mu se dugudi báš unuj, ud kujétu toj se pláši...“ (Paráboli 10, 24).

Za hubančite 23 gudini, kujatu gij navaršva na 1 február, HORODINSKI EMI ud Deta ij puzdráven ud négvite rodnici, ud dedu mu Vánji, ud tétčite Ána-Marijka i Katarinka s čičvete i ud brátovčedita Karina, Benjamin, Johánes i Klára. Sate mu želat da gu nadari Guspudin Bog s mlogu zdrávi, sréca, rádust i blaženstvu, a Májca Božija da mu badi zámánj u pomušt.

Da te Bog žuveji, Emi!

Za tejna rodin denj, 33 gudini navaršini na 30 január, RĂMNEANȚU ÁNI ud Voiteg ij puzdrávena ud dešteričitu Rita, ud drugáre Čipi, ud tejna brát i ud rodnice ud Bréšca. Sate ji želat mlogu zdrávi, sréca, mir, rádust i blaženstvu, a Májca Božija da ji badi zámánj u pomušt.

Da te Bog žuveji na mlogu gudini!

S prelegata na 44-ija rodin denj, kojtu si gu ij praznikuvala na 22 január, WASICHEK KATARINKA ud Germánija ij puzdrávena ud tejna baštá, ud sistrite Ána-Marijka i Patuška s familijite, ud tejna drugár Toni i ud dicáta Karina, Benjamin, Johánes i Klára. Guspudin Bog da ja nadari s mlogu zdrávi, mlogu rádust i blaženstvu i da ji se izpalnat sate želbi, ij želat milnite.

Mlogu gudini napreć!

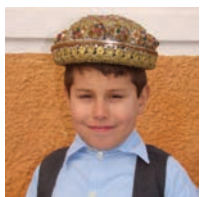
Za hubančite 10 gudini, kujatu gji ij navaršil na 26 január, TAPANOV PÁTRIK ij puzdráven ud brátelčetu Fránk, ud mámi i táti, ud dvete babi i dvata dedve ud Bréšca. Tija mu želat satu náj-hubavotu u žuvota, mlogu zdrávi, sréca i rádust, a Májca Božija zámánj da gu pázi i bráni.

Da te Bog žuveji, Pátrik!

Náj-guraštite pozdrave za idno speciálnu monče za námu, SAMMY BAGIU ud Kolorado, kujétu u 4 február za navarši hubančite 10 gudini. Sas mila gu pregráštem ud deléku i mu želimi satu náj-hubavotu u žuvota: zdrávi, sréca, rádust, blaženstvu, a Májca Božija da badi zámánj pukraj négu. Tuj mu želat: bábi, dedi, Gabriela, Maya, uči i dedu stár ud Bréšca.

Na mlogu gudini!

Na 21 január, BRÁTAN FABIÁN SEBASTIÁN ij navaršil 7 gudini, prelega s kujatu gu puzdrávet členvete na ansámbala „Brest“ ud Bréšca, kujatu mu želat mlogu zdrávi, rádust i blaženstvu u žuvota.

Na mlogu gudini!

S prelegata na rodnija denj, 25 gudini na 4 február, RONKOV MITI ij puzdráven ud dedu mu Lázár i bába Doca ud Bréšca, ud májca mu i baštá mu, ud sistra mu Ánka s Marián i manenata Diána. S mlogu zdrávi, rádust, blaženstvu i sas satu náj-hubavotu da te nadari Guspudin Bog, ti želat sate.

Mlogu gudini napreć!

Emisijite na Marijka Hajlemás možat da se gladet seku čitvartak s počnivanji ud 09⁴⁵ saháte i seku sabuta s počnivanji ud 13¹⁵ saháte na TV Arád i u Internet, na ádresa www.starbisnov.blogspot.com

S pozdrava „Čestit rodin denj!“ gratulirvami našta drága ditinka, milna banátska balgarka, IVÁNČOV ÁNA-KÁRLA, ud Timišvár, kujatu na 3 február navaršva 12 gudini. Néja ja puzdráve svésarcnu familijata, osubitu tejnite májca IvÁnKa i krastnica Ráisa, kujatu se molat za Božánskata Pruvidnust da ja nadari sas satu náj-hubavotu u tejnotu ditinstvu.

Da ja Bog žuveji na mlogu gudini!

Na 26 január RÁDULOV GJUKA ij navaršil 21 gudini, prelega s kujatu gu puzdrávet členvete na ansámbala „Brest“ ud Bréšca i mu želat mlogu zdrávi, rádust, sréca i blaženstvu u žuvota.

Mlogu gudini napreć!

Na 26 január TAPANOV PÁTRIK ij navaršil 10 gudini, prelega s kujatu gu puzdrávet členvete na ansámbala „Brest“ ud Bréšca i „Vinče“ ud Deta i mu želat mlogu zrávi, sréca i rádust u žuvota.

Na mlogu gudini!

Na 27 január, ČOKÁNJ VÁNJU ud Bréšca ij navaršil 71 gudini, prelega s kujatu gu puzdráve unuka Andrijku i sata familija. Sas mlogu zdrávi, rádust i blaženstvu da gu nadari Guspudin Bog, još mlogu gudini da dučeka u mir i zdrávi idna dalgja i léka stárust mu želat sate.

Da vu Bog žuveji!

ČOKÁNJ RAZVÁN, s prelegata na toja rodin denj, kugá na 3 február navaršvaš 19 gudini, ud satu sarci ti želimi izpalnivanjétu na tojte želbi, mlogu zdrávi i Guspudin Bog da te mámi i da naredi satu taj za da badi náj-dubre za tébe. Tuj ti želat: sistričitu Márija, rodnice, čiči ti i nána ti s bratovčedita, bába ti i dedu ti ud Dédva i bába ud Bréšca.

Da te Bog žuveji na mlogu gudini, Razván!

Invităm cititorii noștri de etnie bulgară, indiferent de limba în care scriu și citesc (română, bulgară literară sau în dialect) să ne trimită materiale scrise, legate de istoria, cultura, tradițiile, obiceiurile bulgarilor, precum și creații literare proprii (poezie, proză, teatru etc.) spre a fi publicate în paginile publicațiilor „Nășa glás“ și „Literaturna miselj“. Materialele vor fi trimise la adresa redacției: Timișoara, Piața Unirii nr. 14, fax. 0256-490697, e-mail: uniunea_bulgaradinbanat_romania@hotmail.com.

Manuscrisele nu se returnează.

Conform art. 206 din Codul Penal, responsabilitatea juridică pentru conținutul articolului aparține autorului

Redakcionna kolegija:

- Stépanku Velčov – glávin redáktor;
- Miki Márkov – zamestnić glávin redáktor i tehnedáktor
- Ána-Karolina Ivánčov
- Tuši Petkov-Šehabi
- Kelčov Elena
- Mons. Gjuka Augustinov
- Marijka Hajlemás
- Péri Topčov
- Áni Todorovič
- Todor Anghel

Korespondente ud čužbina:

- Svetlána Karadžova
- Gjuri Áugustinov (Gusti)

Ádresa na redákcijata:

Timișoara, Piața Unirii nr. 14, tel./fax. 004-0256-490697, e-mail: uniuneabulgaradinbanat_romania@hotmail.com

ISSN 1223 – 0391